

Отже, в сучасних умовах формування ринку праці, коли на перший план виходить проблема реформування освіти відповідно до нових вимог розвитку української освіти за принципами європейської інтеграції, майбутній оператор повітряного руху – це фахівець, що не тільки володіє знаннями, необхідними для здійснення функцій з керування повітряним рухом, але й здатний до професійного та комунікативного спілкування в професійній сфері. Саме тому сьогодні однією з найважливіших складових загальної професійної компетентності майбутнього оператора повітряного руху, яка необхідна для заняття їм професійної ніші на міжнародному ринку праці, є комунікативна компетентність.

Список використаної літератури:

1. Адамова І., Головачук Т. Дистанційне навчання: сучасний погляд на переваги та проблеми. Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки.
2. Биков В.Ю. Суспільство знань і освіта 4.0 // Освіта для майбутнього у світлі викликів ХХІ століття (польська, EDUKACJA W KONTEKŚCIE ZMIAN CYWILIZACYJNYCH). – Bydgoszcz : Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, 2017. – С. 30-45.
3. <https://nau.edu.ua/site/variables/docs/docsmenu/SpecializovaniVcheniRady/d-26-062-03/Kozhohina.pdf>
4. <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/24231/KMITA%20E.%20V.pdf;jsessionid=379C796D4F1BBD275A102FB3EB9E6850?sequence=1>
5. <https://mon.gov.ua/ua/news/ministr-osviti-i-nauki-ukrayini-prezentuvav-programu-velikoyi-transformaciyi-osvita-40-ukrayinskij-svitanok>

Валентина СЕМИЧЕНКО,
доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри психології та педагогіки
професійної освіти факультету лінгвістики та
соціальних комунікацій,
Національний авіаційний університет, м. Київ

Наталія ЗУБЧЕНКО,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти спеціальності «Психологія»
факультету лінгвістики та соціальних комунікацій,
Національний авіаційний університет, м. Київ

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СХИЛЬНОСТІ ПІДЛІТКІВ ДО ПЕВНИХ ВИДІВ ЗАЛЕЖНОСТЕЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Адикція (адиктивна поведінка) – це залежність людини від певної

діяльності, речовини або іншого об'єкту, яка характеризується порушенням адаптаційного балансу, недоліком самоконтролю, втратою волі, самознеціненням, втратою здоров'я, поступовим погіршенням загального стану та з наростанням негативних симптомів у людини. Проблема адикції виникає тоді, коли відповідна поведінка порушує рівновагу людини з середовищем і соціальним оточенням, а адиктивній діяльності або поведінці надається занадто сильне значення» (Griffin S.E., Griffin S. E. Sex and love : addiction, treatment, and recovery / S. E. Griffin.- London: Praeger, 1991, с. 8).

Адиктивну поведінку сьогодні розглядають з різних теоретичних позицій: як залежність від речовини, діяльності або людини, що супроводжується порушенням адаптаційного балансу і рівноваги з середовищем і соціальним оточенням; як відхід від обтяжливої реальності зі зміною стану свідомості різними способами; як специфічну систему, форму активності, що самоорганізується; як хронічне, рецидивуюче захворювання мозку, схоже за своєю природою з іншими хронічними хворобами; як одну з форм девіантної, рецидивуючої, дезадаптивної поведінки; як життєвий стиль, спрямований на пошук задоволення; як вимушене скоєння певних вчинків без ясної раціональної мотивації, таких, що суперечать інтересам людини і оточуючих її осіб; як результат зміни функцій нейротрансмітерів в мезо-кортико-лімбічній системі; як прагнення до пошуку і вживання психоактивних речовин; як надцінну звичку; як неадекватний спосіб соціальної адаптації; як копінг-стратегію; як внутрішнє спонукання до певних дій.

Адиктивна поведінка з'являється не одразу, вона являє собою безперервний процес формування і розвитку адикції (залежності). Адикція має свої стадії: початок (зовнішньо цілком невинний), розвиток (посилення залежності) і результат (який психологічно проявляється як неможливість жити без відповідного об'єкту). Тривалість і характер протікання стадій залежать від особливостей об'єкта і індивідуальних особливостей адикта (наприклад, віку, соціальних зв'язків, інтелекту, здатності до сублімації).

Отже, залежна (адиктивна) поведінка = це аутодеструктивна поведінка, яка суб'єктивно вона переживається як непереборний потяг до об'єкта адикції.

Кожен вік має свої особливості і в той же час свої складності. Одним із самих важких і емоційно насичених періодів онтогенетичного розвитку людини вважається підлітковий вік, під час проявляються негативні особливості вікової кризи. Різко виражені психологічні особливості підліткового віку отримали назву «підлітковий комплекс». Його характерними ознаками виступають: апатія, неухважність, тривога, байдужість, грубість, схильність до раптових коливань настрою, нервозність, негативізм, внутрішня конфліктність і конфліктність у спілкуванні, суперечливість почуттів і бажань, зухвалість і прагнення до незалежності. Для подолання життєвих проблем підлітки намагаються знайти власний універсальний спосіб виживання.

Передумовами виникнення залежності можуть виступати такі чинники, як : сімейне виховання, взаємини з однолітками, індивідуально-особистісні характеристики, умови соціального середовища, фізіологічні зміни, які супроводжують підлітковий вік, або їх поєднання.. На сьогодні до цих проблем додалися такі чинники, як вимушена соціальна ізоляція внаслідок пандемії, перехід на онлайн-навчання, стресовий характер життєдіяльності в умовах війни. Тому логічно очікувати, що в таких ускладнених умовах життєдіяльності підлітки будуть шукати засобів зниження емоційної напруги шляхом схильності до певних видів залежності.

Метою даного дослідження, до якого були залучені 30 осіб віком 14-15 років, яке проводилось було вивчення схильності сучасних підлітків до залежності на основі методики Лозової Г. В. Розподіл респондентів за рівнями схильності до 13 видів залежності представлений у наступній таблиці.

Таблиця

Розподіл респондентів за рівнями схильності до залежності

Види залежностей	% респондентів за рівнями схильності до залежностей		
	Високий	Середній	Низький
Загальна схильність до залежностей	10	63	27
Залежність від здорового способу життя	-	10	90
Алкогольна залежність	10	50	40
Телевізійна залежність	-	73	27
Ігрова залежність	-	84	16
Харчова залежність	-	53	47
Релігійна залежність	-	10	90
Трудова залежність	-	20	80
Комп'ютерна залежність	3	94	3
Тютюнова залежність	3	57	40
Залежність від ліків	-	13	87
Наркотична залежність	-	47	53
Сексуальна залежність	-	20	80
Любовна залежність	-	40	60

Дослідження показало, що за шкалою «Загальна схильність до залежностей», у 10% респондентів виявлено високий ступінь схильності до

залежностей; і у 27% – низький ступінь схильності до залежностей. У більшості учасників (63%) - середній ступінь схильності до залежностей. Ці дані засвідчують про наявність більш ніж у половини підлітків відхилення від нейтрального, зваженого, контрольованого ставлення до певних аспектів своєї життєдіяльності, що за відсутності відповідних профілактичних заходів може призвести до закріплення залежності.

Найбільш поширена серед підлітків схильність до таких видів залежності як комп'ютерна (94 % знаходяться на середньому рівні, тобто, вже мають досвід занурення в даний вид діяльності при єиитевих негараздах, залежності), ігрова (84%), телевізійна (73%). Результати по тютюновій і алкогольній залежностям мають на середньому рівні дещо менші значення (відповідно 57 і 50%), але тут виявлені підлітки, які вже мають чітко виражену залежність (3 і 10%). Не може не турбувати і факт наявності у 46% підлітків середнього рівня наркотичної залежності, що свідчить про наявність досвіду експериментування в цій сфері. Найменш вираженими виявились релігійна залежність, залежність від ліків і трудова залежність. Привертає увагу також той факт, що найменший показник виявився у залежності від здорового способу життя, 90% учасників виявили його низький рівень.

Отримані результати засвідчили чітку тенденцію до виникнення і закріплення залежності у сучасних підлітків. Особливо насторожує той факт, що найбільш представленими є такі види залежності, які в суспільній свідомості мають достатньо позитивну оцінку, а, отже, можуть своєчасно не привернути уваги батьків і вчителів. (комп'ютерна, телевізійна, ігрова). Це обумовлює актуальність своєчасного виявлення відповідних тенденцій, розробки і реалізації профілактичних і корекційних програм роботи з підлітками.

Оксана СІРАК-КОНДРАТЬЄВА,
*здобувачка PhD третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти спеціальності «Психологія»,
ДЗВО «Університет менеджменту освіти», м. Київ*

ЯК АДАПТУВАТИСЯ І ТОЛЕРУВАТИ НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ ПРЕДСТАВНИКАМ СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ?

Економіка України ось уже рік потерпає від кривавої війни росії проти нашої держави. І весь цей рік вітчизняний бізнес намагається триматися на плаву. Підприємцям довелося, оговтавшись від шоку початку повномасштабного вторгнення, підлаштовуватися до нових суворих умов.